

NYIRÓ JÓZSEF

Íme, az emberek!

lazi
KÖNYVKIADÓ
Szeged

I.

A csillag lezuhant.

A vezérkari tiszt csak a vállát vonogatta a képviselők kérdéseire, akik megdöbbenően bújnak bele a térképbe. Nem lehet többé szépíteni a dolgot. Magyarország végé. Nincs más hátra, csak a gyors menekülés.

– Várjatok! Beszéljük meg a dolgot!

Nincs mit megbeszélni. Elég volt az áttatásból, bódításból.

Kitámolygok az öreg Sopron romjai közé, és nézem az utca furcsa, háborús hullámozását.

A németek vonulnak vissza az alig néhány kilométerre levő országhatár felé. Komor sorokban recsegnek, dübörögnek a kövezeten a tankok, gépkocsik, nehéz járművek rozogán, gyötrelmesen. Szennyesek, rozsdásak, tépettek. A hernyótalpak csikorognak, a kiéhezett lovak dongája kiáll. Az emberek feketék, fáradtak, durvák. Éjjel-nappal tart ez a kiömlésük. Mit fáj nekik, hogy mi történik a vérben, tűzben, romokban heverő, kifosztott, tönkretett, meggyalázott országgal. Egyszerűen sorsára hagyták. Fel se pillantanak a szép múltú város romjaira, melyek alól holttestek szaga érzik.

Az emberek görbén futnak a romok alatt, mert minden perc bizonytalan. Folytonosan rajtunk a riadó. Pincebogarak lettünk, és behúzott nyakkal hallgatjuk a bombasorozatok dübörgését. Utána a félelemtől részegen mászunk a napvilágra. Dohos, nyomorult férgek vagyunk, akik nem merünk a holnapra gondolni. Hó, fagy, zimankók fogyasztottak egész télen. Éhség, rideg, kilátástalan élet. Élettelen, sárga arcok merednek egymásra jó szóért, biztatásért. Sok halál elől menekültünk már. Romegerek vagyunk, kiknek szórét lepörkölte a háború.

A város lakossága különben megkezdette rendes napi kivándorlását az erdőbe a bombázások elől. Nők, anyák sietve vonszolják kicsinyeiket, mások hátizsákok, meleg takarók alatt görnyednek. A félelem bomlott processziója. Egész lényünk figyel, hogy melyik pillanatban üvölt fel a sziréna.

Szerencsére a tavasz korán ébredt, és erdő, mező menedéket nyújthat. Jólesik a sok fázás, rettegés, szigorkodás után elkábulni a napfényben, látni az első pillangók boldogságát. Hátha lassan kihajtunk mi is, mint a kiszáradt füvek!

Útnak eredek én is. Feleségem már előrement.

Elhaladok a temető mellett, melynek útján elnyújtva fekszenek az utolsó bombázás halottai. Még nem volt, ki eltemesse őket. Mellettem emberek haladnak el. Egyikük azt mondja:

– Hát hiába élt Krisztus?

Másikuk azt mondja:

– Nem hiába!

Rejtett erők dolgoznak mindenkiben. Az emberek már csak szakadékok egymás mellett. Kímélet, könyörület, elnézés nincs. Ez már a nagy feloszlás, a végső zuhanás pillanata.

Közben lessük a terepet, hogy hová rejtőzzünk, ha hirtelen vadászgépek csapnak le ránk. Élesek az érzékek, mint az üldözött vadéi.

Szerencsére már nincs messze az erdő, ami ugyan veszélyesebb, mint a nyílt terep, de az ember már nem bírja visszaüzni kezdeti, atavisztikus ösztönét.

A tűz is veszélyes, és mégis teszünk. Ülünk mellette, mint a barlangi ember, és mi is hátunk mögé hányjuk a lerágott csontokat.

Akárhová fordulok, mindkinek a száján a kérdés:

– Ti mit csináltok? Mentek? Maradtok?

– Természetesen megyünk. Már meg is van a parlament szállása valahol Tirolban, szép, csendes, bombamentes helyen. Te talán itt akarsz maradni?

– Még nem döntöttem.

– Hát nem látod, mi vár rád?

Újra felsorolja az ismert szörnyűségeket, melyekkel naponta rémítenek a sajtó, rádió, jegyzőkönyvek, szemtanúk. A dermesztő kegyet-

lenségeket, nők tömeges meggyalázását, ártatlan öregek, gyermekek lelövöldözését, primitív ösztönök ázsiai barbárságait, sírok feldúlását, tivornyákat halottak koponyájából, a zabolátlan szenvedélyek részeg tobzódásait.

– Erre a sorsra akarsz maradni?

Mégis nehéz rálépni az idegen földre. Senki sincs köztünk, akinek ne vonaglana bele a szíve. Viaskodunk, küzdünk önmagunkkal.

Vannak, akik az ország utolsó barázdájáról visszafordulnak. Különösen Erdély népe. Mennek vissza. Haza! Szembe a tűzzel, vérrel. Mi csomagolunk. Abbahagyjuk. Újból csomagolunk. Ismét abbahagyjuk.

Lépésről lépésre riaszt a háború.

Végül azzal vigasztaljuk egymást, hogy csak rövid időről van szó. Mihelyt vége a háborúnak, visszajövünk. Azonnal visszajövünk.

Arra nem is gondol senki, hogy a háborún kívül egyébtől is félünk kellene. Még azt hisszük, hogy legalább a pusztá életet érdemes menteni.

Lassanként a népvándorlás visszaindul a városba. A veszélyes idő elmúlt. A nap már hanyatlik. Ilyenkor már nem jönnek az angol-szászok.

Otthon azzal a hírral fogadnak, hogy sietve el kell hagynunk az ország területét. Talán már el is késtünk a meneküléssel.

Most, hogy a fenyegetettség valósággá vált, hihetetlennek, képtelenségnek látszik, hogy pár nap múlva hontalan bujdosók vagyunk.

Az asszony a falnak tántorodik, és olyan, mintha a halál csókolta volna meg.

– Tudtam én, hogy ez lesz a vége!

A rádió elvágja a szavát:

– Nagyriadó, Veszprém! Nagyriadó, Veszprém!...

A veszprémi kórházban van a fiam, és ez ma már a negyedik nagyriadó Veszprémben.

– Istenem! – szenved az asszony, és én nem merek szólani.

Minek is! Úgy sincs hitele a szónak. Csak a valóság van, hogy a harcok már a város szélén folynak. Mintha az én csontjaimat is kiszopta volna a halál...

Az asszony sír. Én fáradt vagyok. Céltalan és fölösleges.

Később beszél Téra:

– A kórházak, lazarettek¹ már elmentek. A minisztériumok útra készen állnak.

– És mi van a mi vonatunkkal?

– A miniszter kijelentette, hogy nem tehet semmit. A hadsereg magának tartotta fenn az intézkedés jogát. Pár autóbusz volna, de nincs hozzá üzemanyag.

A szálló zsibong. A képviselő urak dühösek. A hírek mind riasztóbbak. Akárhogyan, akárhová, menni kell!

Ezekben a pillanatokban a maga meztelenségében mutatkozik az ország teljes felbomlása. Erőtlenül és tehetetlenül néz a végzete felé. Akadnak, akik a lehetetlent is megkényszerítenék. Valószínűtlenül világít a szemük.

– Az új fegyverek! Most már bevetik!

– Ugyan!

– Ha nem volnának új fegyverek, vagy ha nem őriült meg Hitler, már két évvel ezelőtt békét kellett volna kérnie. A német vezérkarnak tudnia kell, mi vár Németországra. Tehát vannak új fegyverek!

– Vakok, szerencsétlenek, álomlátók! Eltakarjátok szemeiteket, amikor az ország sírjába zuhan!

– Ezért felelni kell! – sziszegi valaki.

– Hát ide jutottunk! – búsul a harmadik.

Csak sejtjük egymást a sötétben, mert ma világítási zavarok vannak. Se fény, se tűz, se hit, se Isten!

Benn, a rideg szobácskában feleségem feldúlt idegekkel lesi, hogy mikor üvölt fel a sziréna.

1. Tábori kórházak. (ném.)